Міністерство освіти і науки України

Університет митної справи та фінансів

Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів

«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23 травня 2025 р.

Дніпро

Міністерство освіти і науки України

Університет митної справи та фінансів

Рада молодих вчених
Університету митної справи та фінансів

«УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОВИЙ ВИМІР: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА ГЛОБАЛЬНІ МІЖНАРОДНІ ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ VII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23 травня 2025 р.

Дніпро

УДК 34(477)-027.511

Український правовий вимір: пошук відповідей на глобальні міжнародні виклики : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2025. 423 с.

Матеріали науково-практичної конференції, які включені до збірника, присвячені актуальним питанням верховенства права у регулюванні приватноправових і публічно-правових відносин, у кримінальному провадженні та оперативно-розшуковій діяльності; науковим аспектам у контексті суверенності держави та людини, а також у контексті впливу міжнародного права на розвиток правової системи України

Збірник матеріалів може становити інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, а також фахівців у галузі права та зовнішньоекономічної діяльності.

ISBN 978-966-328-241-1

Організатори конференції: Міністерство освіти і науки України, Університет митної справи та фінансів, Рада молодих вчених Університету митної справи та фінансів

Склад редакційної групи: Бочаров Д. О., Ченцов В. В., Приймаченко Д. В., Ліпинський В. В., Батраченко Т. С., Башкеєва О. М., Берестень Ю. В., Григораш О. В., Дерев’янко Т. П., Лабенська Л. Л., Марценюк О. О., Чикаренко О. О., Шевченко М. В.

ISBN 978-966-328-241-1

© Колектив авторів, 2025
© Університет митної справи та фінансів, 2025

Полуніна Л. В., Волошин В. Р. Сучасні тенденції міжнародного тероризму: від релігійної мотивації до державної підтримки …… 245
Постолов Т. О., Єфімова І. В. Криміналістичне забезпечення верховенства права у кримінальному провадженні: інноваційні методики фіксації та оцінки доказів у світлі глобальних стандартів 248
Розгон О. Г. Реалізація принципу верховенства права в оперативно-розшуковій діяльності: національні стандарти та тенденції розвитку в глобальному безпековому середовищі ……. 250
Сачко О., Хорошун О. Реалізація принципу верховенства права в удосконаленні процесуальної форми досудового слідства ……. 252
Сухацька І. Ю. Правові гарантії особистої безпеки працівників правоохоронних органів крізь призму верховенства права …… 254
Телійчук В. Г., Рукосуєва А. М. Деякі проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану ……..... 256
Темненко О. В. Верховенство права у розслідуванні фінансових злочинів: виклики глобалізації …….. 258
Тертишник В. М. Принцип людяності в діяльності правоохоронних органів …….. 260
Трунов О. В., Давлатов Ш. Б. Порядок і умови застосування покарання у вигляді обмеження волі …… 262
Федорчак І. В., Попович Є. А. Кримінальний процес і верховенство права: гармонізація національної правової системи з міжнародними стандартами …… 264
Юрчишин В., Юрчишин Ю. Верховенство права в діяльності прокурора ……. 265
Victoria Galate. The rule of law in modern criminal law: a comparative analysis of the doctrines of the Federal Republic of Germany and Ukraine in the context of european integration …….. 269
Musayev Hafiz Maggeram ogly. The principle of justice in law and its application ……. 270

Секція 4. Міжнародне право XXI століття та його вплив на правову систему України

Андрухів О. І. Воєнні злочини в історико-правовій ретроспективі: ідейні основи та юридична оцінка …… 272
Бурлак Р. Р., Супрун-Ковальчук Т. М. Держава – основний суб’єкт міжнародного права …… 274
Головко І. К., Нескородєва В. А. Поняття та еволюція міжнародного права у XXI столітті …… 277
Зленко Н. М., Кулак Д. О. Роль соціальної згуртованості у процесі євроінтеграції України ……... 279

українським судам слід враховувати всю практику ЄСПЛ: як рішення щодо України, так і прецеденти, винесені стосовно інших держав, у тому числі ті, що були ухвалені ще до вступу України до Конвенції. Саме комплексний підхід до використання практики Суду дозволить запобігти новим порушенням Конвенції з боку України [3].

У сучасних умовах глобалізації ключовим завданням є гармонізація національного кримінального процесу з міжнародними стандартами шляхом посилення судового контролю, забезпечення рівності сторін, покращення доступу до правової допомоги та врахування практики ЄСПЛ. Важливими залишаються підвищення кваліфікації суддів і правоохоронців із фокусом на права людини та цифровізація процесу для підвищення його прозорості й ефективності.

Забезпечення верховенства права у кримінальному процесі України потребує не лише закріплення міжнародних стандартів у законодавстві, а й їх реального втілення на практиці. Гармонізація з міжнародними вимогами є запорукою ефективної юстиції та правової держави, а системний підхід – ключем до належного дотримання прав людини в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. No 30. С. 141. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80 (дата звернення 13.05.2025)

2. Цувіна Т. А. Принцип верховенства права у практиці Європейського суду з прав людини. *Часопис Київського університету права. Український науково-теоретичний часопис.* №4. 2019. С. 373–379. URL: https://chasprava.com.ua/index.php/journal/article/view/170/158 (дата звернення 13.05.2025)

3. Мігашко В. Є. Вплив практики Європейського суду з прав людини на розвиток судової практики в Україні. *Молодий вчений. 2019.* № 2 (66). С. 184–188. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-41.

Юрчишин В., д.ю.н., професор, почесний працівник прокуратури України,
Чернівецький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Юрчишин Ю., к.ю.н., начальник відділу ведення єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи
Чернівецької обласної прокуратури

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА

Важлива роль в забезпеченні стратегічного курсу країни на розбудову правової держави належить прокуратурі, проблеми якої отримують все більше висвітлення в сучасних виданнях [1–11].

В історичній рефлексії не можна не помітити, що при визначенні конституційних функцій прокуратури законодавство здійснило дрейф від

закріпленні концепту «загального нагляду за законністю в державі», через «нагляд за дотриманням прав і свобод людини», до сучасного його визначенні в ст. 131-1 Конституції України, де зазначається: «В Україні діє прокуратура, яка здійснює: 1) підтримання *публічного* обвинувачення в суді; 2) *організацію і процесуальне керівництво* досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, *нагляд за негласними* та *іншими слідчими і розшуковими* діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом».

Скасуванням функцій прокурора щодо нагляду за дотриманням прав і свобод людини, держава не спромоглась знайти рівноцінного механізму забезпечення верховенства права (правовладдя) в суспільних відносинах між людиною і владою. Скасовуючи відповідну компетенцію прокуратури, ефективного, швидкого і доступного людині механізму забезпечення прав і свобод людини законодавець не передбачив, залишаючи біле поле закону і безліч проблем для громадян і суспільства [9, с. 18].

Навіть якщо і визнавати посилення змагальності за КПК України, зазначає П. В. Осадчий, то це змагальність не англо-американського зразка. Слідчий і прокурор не перестали бути суб'єктами, відповідальними за всебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального провадження (ст. 9 КПК України). Прокурор продовжує здійснювати наглядову функцію у формі процесуального керівництва досудовим розслідування та підтриманням обвинувачення у суді. Суд не перетворився на пасивного арбітра, що розв'язує правовий спір між сторонами [5, с. 135] В останні роки вчені акцентують увагу на дієвості прокурора в аспектах забезпечення верховенства права [3].

З усього «законодавчого вінегрету повноважень» прокурор може виступати в різних іпостасях: він і «сам собі слідчий», і процесуальний керівник слідчого, і процесуальний контролер слідства, і обвинувач.

Прокурор, як слушно зазначає А. В. Лапкін, захищає право обвинуваченого на справедливий судовий розгляд; поважає і забезпечує презумпцію невинуватості; враховує всі обставини справи, незалежно від того, на користь обвинуваченого вони або ні; гарантує, щоб сприятливі для обвинуваченого докази повідомлялися суду відповідно до закону; забезпечує права обвинувачених у взаємодії з судом та іншими органами і установами; надає обвинуваченому відповідну сприятливу і несприятливу інформацію, наскільки це можливо; звертає особливу увагу на додержання прав неповнолітніх правопорушників; застосування ним заходів, які обмежують права і свободи обвинуваченого, є предметом судового контролю [4, с. 139].

Але закон так досі й не акцентує його повноваження саме на забезпеченні верховенства права та всебічного повного, об'єктивного та неупередженого розслідування, без чого правосуддя може стати неможливим.

Із викладеного можна зробити такі висновки: дія конституційного принципу розподілу влади не врахована і не розповсюджена законодавцем

на функціональне призначення органів досудового розслідування (дізнання та досудового слідства) як представників виконавчої гілки влади у кримінальному процесі України, бо на них покладено виконання не притаманної їм функції обвинувачення, реалізація якої є винятковою компетенцією прокуратури. Це її неподільна і невід'ємна функція.

На наш погляд, положення ст. 6 Конституції України про те, що «державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову» – це не просто наукова ідея, а загальнообов'язкова конституційна норма, вимоги якої розповсюджуються на всі, без будь-якого винятку, сфери державної діяльності, в тому числі – і на таку з них, як кримінальний процес України. Застосування цього конституційного принципу у кримінальному процесі повинно повністю виключати покладення одних і тих же функцій на державні органи, що відносяться до різних гілок влади.

В цьому аспекті В. Тертишник підкреслює: «У системі механізмів стримувань і противаг, крім традиційного розподілу влади на законодавчу, виконавчу і судову, важливу роль відіграють правоохоронні та правозахисні органи, місце і функції яких у системі влади ще досі не досить чітко юридично визначені, а недосконалість і все більш наповнюване юридичними фікціями і алогізмами законодавство щодо їх діяльності часто створює ситуацію юридичного колапсу та породжує інші правничі проблеми. Реформа правоохоронних органів призвела до перерозподілу функцій правоохоронних органів, але важливі державницькі функції залишились інституційно і процедурно не забезпеченими» [8, с. 13].

Будучи прибічником ідеї формуванні четвертої гілки влади – правоохоронної, В. М. Тертишник, формує такий доктринально важливий висновок – на конституційному рівні закріпити за прокуратурою виконання функції щодо нагляду за забезпеченням верховенства права в державі, дотриманням прав і свобод людини в діяльності будь-яких органів влади і їх посадових осіб. В сучасних історичних реаліях правничий інститут прокуратури є незамінним саме в плані нагляду за забезпеченням верховенства права в цілому і його складової – законності, захисті прав і свобод людини в діяльності підприємств, організацій, установ та їх посадових осіб. Ця функція має відновлюватись, зміцнюватись і наповнюватись реальними правовими механізмами» [8, с. 420–421].

У висновку № 9 (2014 р.) «Європейські норми та принципи, що стосуються прокуратури» (Римська хартія) зазначено, що: «…у всіх правових системах прокурори сприяють забезпеченню верховенства права, особливо справедливим, неупередженим та ефективним здійсненням правосуддя на всіх стадіях провадження, що належать до їх компетенції (п. 1)…». Прокурори повинні ретельно перевірити законність розслідувань. (п. 16) [12].

Правозахисна діяльність прокурора у досудовому розслідуванні має повністю узгоджуватись з вимогами принципу верховенства права, сутність якого полягає, передусім, у визначенні пріоритету конституційних прав і свобод людини та громадянина перед іншими соціальними цінностями.

Прокуратура залишається чи не останньою інстанцією, де людина може знайти реальну, швидку і безоплатну допомогу в захисті своїх прав. Вона є однією із традиційних для вітчизняної правової системи інституцій, яка має зміцнюватися та вдосконалюватися як багатофункціональна правоохоронна структура [7, с. 132].

Відтак складається ситуація, яка обумовлює необхідність відновлення виконання прокуратурою функції нагляду за дотриманням прав і свобод людини в діяльності підприємств, установ і організацій та їх посадових осіб. Реалізація конституційного принципу розподілу влади потребує забезпечення самостійності та незалежності як судової, так і правоохоронної влади, координацію якої має здійснювати прокуратура.

Список використаної літератури:

1. Бєлов Д. М., Швед І. І., Бєлова М. В. Реалізація органами прокуратури правоохоронної функції держави: механізм забезпечення конституційної безпеки. *Науковий вісник УжНУ*. Серія «Право». Випуск 74(6). Ч. 2. 2022. С. 193.
2. Горбань, О. П. Прокуратура як контрольно-наглядовий орган держави: проблеми адміністративного статусу. *Український політико-правовий дискурс.* 2025. № 8.
3. Іллящук Д. Г. Кримінальна процесуальна діяльність прокурора у забезпеченні прав особи на стадії досудового розслідування: монографія. Київ: Алерта, 2024. 246 с. ISBN 978-617-566-869-6
4. Лапкін А. В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційні проблеми: монографія. Харків: Право, 2020. С. 139.
5. Осадчий П. В. Роль прокурора у механізмі забезпечення реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту на досудовому провадженні. *Правові новели*. 2023. № № 21. Т. 2. С. 135. DOI https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.65
6. Прокуратура в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. М. М. Стефанчук. Київ: Алерта, 2025. 526 с. ISBN 978-617-566-888-7
7. Судові та правоохоронні органи України: підручник / за заг. ред. В. Тертишника. Київ: Алерта, 2025. 408 с. ISBN 978-617-566-923-5
8. Тертишник В. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 3-тє, доповн. і перероб. К. : Алерта, 2024. С. 420. ISBN 978-617-566-780-4
9. Тертишник В. М., Богатирьов І. Г. Юридична визначеність компетенцій прокуратури в умовах реалізації доктрини правовладдя. *Публічне право*. 2018. N 4 (32). С. 18.
10. Юрчишин В. М., Юрчишин Ю. В. Процесуальні засади участі прокурора у кримінальних провадженнях про корупційні злочини: монографія. Чернівці: Технодрук, 2021. 188 с.
11. Фідря Ю. О. Діяльність органів прокуратури у сфері охорони довкілля в умовах воєнного стану (кримінально-правовий вимір). *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2025. № 1. С. 800–806.

12. The role of prosecutors in fighting corruption and related economic and financial crime / European norms and principles concerning prosecutors: Opinion № 9 (2014). Consultative Council of European prosecutors (CCPE). URL: https://rm.coe.int/168074738b

Victoria Galate, Dr. Research Assistant
Institute of Economics and Law
Department of Law University of Stuttgart

THE RULE OF LAW IN MODERN CRIMINAL LAW: A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE DOCTRINES OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY AND UKRAINE IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

In contemporary legal discourse, the principle of the rule of law occupies a central position as a foundational value of democratic societies and a normative benchmark for the legitimacy of criminal law. Both Ukraine and the Federal Republic of Germany have enshrined the rule of law not only as a constitutional norm but also as a guiding doctrine that informs legislative, judicial, and law enforcement practices. However, the conceptualization, implementation, and doctrinal underpinnings of the rule of law vary between these two jurisdictions due to their differing legal traditions, historical experiences, and stages of democratic development [1].

In Germany, the rule of law (*Rechtsstaatlichkeit*) has long been integrated into the constitutional identity of the state, deeply rooted in Kantian philosophy, the traditions of the Enlightenment, and the jurisprudence of the German Federal Constitutional Court (*Bundesverfassungsgericht*). It embodies principles such as legal certainty, proportionality, prohibition of arbitrariness, and strict adherence to the legality of criminal sanctions (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*) [2]. The German criminal law system is characterized by a high degree of formalism, procedural guarantees, and a well-developed system of constitutional review.

In contrast, Ukraine – as a post-Soviet state undergoing a complex process of democratic transformation – has formally recognized the rule of law as a constitutional principle (Article 8 of the Constitution of Ukraine), yet its practical realization remains challenged by institutional instability, selective justice, and transitional legal culture. Nonetheless, the process of European integration has played a transformative role in aligning Ukraine's criminal law doctrine with European standards, particularly those of the European Court of Human Rights (ECtHR) and the Venice Commission [3].

This article aims to comparatively analyze the doctrinal foundations and practical manifestations of the rule of law in the criminal law systems of Germany and Ukraine, with a special focus on the compatibility of Ukrainian legal developments with the acquis of the European Union [4]. Emphasis is placed on core aspects such as the legality of criminal norms, proportionality of punishment, presumption of innocence, and procedural fairness. The analysis